

Resume af

Rapport: En undersøgelse af danske kulturarvsinstitutioners dokumentation af coronakrisen

*Udarbejdet af en arbejdsgruppe nedsat af Privatarkivudvalget**
2021

Lige så snart statsminister Mette Frederiksen 11. marts 2020 sagde: "nedlukning af Danmark", gik en lang række af arkiver og museer i gang med at indsamle dokumentation af coronakrisen ud fra et lokalt, regionalt og nationalt perspektiv.

Formålet med rapporten er at undersøge og dokumentere coronaindsamlingen i de danske kulturarvsinstitutioner, især i pandemiens første fase i foråret 2020. Den søger at etablere et overblik over, hvad der er indsamlet og inddrager også erfaringer med at indsamle dokumentation af en akut begivenhed, mens den finder sted som samtidisdokumentation.

Informationerne er indsamlet gennem et spørgeskema, som blev udsendt til ca. 770 arkiver og museer på national, regionalt og lokalt niveau, hvor 306 besvarelser havde 43 % (131) havde indsamlet materiale. Fotografier er den materialekategori, som langt de fleste afleveringer, der er kommet ind, rummer. Beretninger, interviews, video, lyd, plakater og opslag, data fra fagsystemer og forskellige webdata er også eksempler på den dokumentation, der er indsamlet.

Der er primært indsamlet digitalt materiale. Kulturarven er blevet digital, og det giver udfordringer for størstedelen af bevaringsinstitutionerne i forhold til GDPR. Frekvensen af indsamling af digitalt skabte fotografier, beretninger, lyd og videoer viser tydeligt, at institutionerne har vist en stærk vilje til at fungere i den digitale samtid. De analoge indsamlinger er også markante, og her har særligt museerne været proaktive ift. at lave afleveringsaftaler og -planer rundt om de gældende coronarestriktioner, når de har skulle indsamle genstande. Det er også lykkedes enkelte institutioner at iværksætte forskningsprojekter.

Rapporten fremhæver nogle konkrete succeser. De institutioner, som valgte at prioritere dokumentation af coronakrisen, har generelt haft succes. Besvarelserne fra spørgeskemaet vidner om en lyst til og prioritering af samtidssamling. Vendes blikket mod de centrale problemstillinger ift. indsamling under coronakrisen, kan disse med fordel inddeles i de fire overordnede indsatsområder, som Privatarkivudvalget har formuleret i sin strategi for 2019-2025: Fælles løsninger, synlighed, nødvendige ressourcer og juridisk afklaring.

Fælles løsninger

Da coronakrisen brød ud, fandtes der ingen formelle netværk, hvor arkiver og biblioteker kunne dele erfaringer og problemstillinger. Netværk blev etableret ad hoc. At vidensdelingen foregik "nedefra" og uformelt, tilførte den også agilitet, hastighed og entusiasme, som bør bevares, når og mere etablerede kanaler for kommunikation baseret på eksisterende institutioner og organisationer etableres, hvilket udvalget anbefaler. ** Denne tilgang kan med fordel kombineres med koordinerede tiltag "ovenfra", som den fælles pressemeddelelse udsendt 30. marts 2020 fra Rigsarkivet, Det Kgl. Bibliotek, Nationalmuseet, ODA, SLA og Arbejdermuseet, der opfordrede til aflevering til bevaringsinstitutioner på alle niveauer, er udtryk for ***

Det står samtidig klart, at fraværet af fælles tilgængelige it-løsninger til indsamling og bevaring af digitalt skabte materialer har udfordret kulturarvsinstitutionernes dokumentationsarbejde. Den enkelte institution mangler i næsten alle tilfælde ressourcer til at udvikle understøttende teknologi selvstændigt, hvilket leder til suboptimale indsamlingspraksisser for digitalt skabt materiale.

Synlighed

Kulturarvsinstitutionerne var ikke usynlige under coronakrisen, men der tegner sig et generelt billede af, at det har været vanskeligt at nå ud til et bredt udsnit af befolkningen. Den fælles pressemeddelelse var et forsøg på at nå bredt ud. Aflevering til institutionerne er i mange tilfælde kommet fra tidligere bidragsydere, som allerede har været opmærksomme på institutionernes eksistens. Indsamlingsindsatsen har

yderligere været besværet af den store konkurrence om potentielle bidragsyders opmærksomhed, som flere institutioner har oplevet med de etablerede medier.

Nødvendige ressourcer

Spørgeskemaet giver ikke noget indtryk af, at der er blevet tilført yderligere midler til at bistå indsamlingsindsatsen. Indsamling er drevet i budgetternes margin, og ansatte har skulle finde tid til opgaverne mellem eksisterende arbejdsopgaver.

Juridisk afklaring

Mange giver i spørgeskemaundersøgelsen udtryk for en usikkerhed om, hvad de faktisk må indsamle og bevare af digitalt skabt materiale indeholdende personoplysninger, og at der er behov for en fælles forståelse af, hvordan den gældende lovgivning skal tolkes.

Oplysninger, der falder under databeskyttelsesloven, kan kun overføres til offentlige arkiver, jf. databeskyttelseslovens § 14. Indsamling af fx borgeres oplevelse af corona-krisen kan indsamles af offentlige arkiver med hjemmel i arkivlovens kapitel 11 om private arkivalier, og materialet kan tilgængeliggøres efter reglerne i arkivloven. Lokalarkiver og museer har derimod ikke lov hjemmel i kraft af arkivloven, mens nogen mener at kunne indsamle og tilgængeliggøre oplysninger, såfremt der indhentes specifikt samtykke hertil. Det er sjældent en farbar vej, da det kan omfatte mange personer. Institutionerne opfatter dette som en udfordring for deres indsamling af samtidsdokumentation - og dermed for deres fortsatte virke som kulturbevarende institutioner.

Anbefalinger

De udledte problemstillinger peger på, at der på flere punkter er mulighed for at ruste kulturarvsinstitutionerne bedre til lignende samtidsdokumenterende opgaver i fremtiden. Følgende anbefales:

- Oprettelse af netværk, som hurtigt og effektivt kan nå ud til de forskellige kulturarvsinstitutioner og facilitere vidensdeling. Netværk skal virke i samspil med de enkelte kulturarvsinstitutioners egne initiativer.

- Opbygning af et solide ressourcer, hvor kulturarvsinstitutioner kan finde værktøjer til indsamling og bevaring samt styrke til at kommunikere til offentligheden på linje med dagspressen.
- Oprettelse af dedikerede kulturpuljer, som fokuserer på kulturarvsbevaring i krisetider. Alternativt kan man arbejde hen imod fondssamarbejder med samme formål.
- Afklaring af de juridiske udfordringer og muligheder vedr. indsamling af digitalt skabte persondata.
- Der er identificeret specifikke behov for fælles teknologiske, brugercentrerede løsninger, der kan afhjælpe aflevering, indsamling og bevaring af digitalt skabte materialer. Derudover anbefales en vurdering af, hvordan eksisterende teknologisk infrastruktur, som fx Netarkivet, kan indgå i en bred dialog og koordineringsindsats.

*Anders Klindt Myrvoll (Netarkivet, Det Kgl. Bibliotek), Bente Jensen (Organisationen Danske Arkiver, Aalborg Stadsarkiv), Caroline Nyvang (Dansk Folkemindesamling, Det Kgl. Bibliotek), Jette Holmstrøm Kjellberg (Rigsarkivet), Lars Kjær (Rigsarkivet), Laura Maria Schütze (Roskilde Museum), Lykke Pedersen (Nationalmuseet), Mads Kyvsgaard Mogensen (Sammenslutningen af Lokalarkiver), Rune Clausen (Det Grønne Museum)

** <https://www.facebook.com/groups/2649132838652755> - Samtidsdokumentation for arkiver og museer.

*** Pressemeddelelse 30. marts 2020

https://www.mynewsdesk.com/dk/rigsarkivet/pressreleases/historisk-corona-lukning-af-danmark-skal-dokumenteres-og-bevares-2986690?fbclid=IwAR0P_LmFFO5B_65pGJe33-wD4YBXc8Kxgrxy9fHP9oGH6UaYRUDtlnBCT88